

Inicijalna obuka sudija i javnih tužilaca u RS u 2019. godini i uvođenje sistema mentorstva

Pripremio: Tomislav Čavić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

1. Uvod

Program stručnog usavršavanja i početne obuke sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj za 2019. godinu, koji je donio Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj, (skraćeno: CEST RS), prevashodno je kreiran na bazi analize potreba za obukom nosilaca pravosudnih funkcija koju je sprovela Stalna komisija za edukaciju pri VSTS-u BiH, zajedno s direktorima CEST-ova i predsjednicima sudova i glavnim tužiocima u Republici Srpskoj, imajući u vidu da je kroz *Peer Review* preporuke koje se odnose na početnu obuku i stručno usavršavanje preporučeno VSTS-u BiH da mora imati aktivniju ulogu u procesu analize potreba pravosuđa za obukom, kao i u modernizaciji same obuke.

Analiza potreba za obukom je neophodna da bi se dobili odgovori o stručnim slabostima i greškama sudija i tužilaca koje se ispoljavaju u njihovom svakodnevnom radu, kao i na potrebu pravosudnih institucija da raspolažu kompetentnim sudijama i tužiocima koji umiju pravilno primijeniti zakon.

Znanje o stručnim slabostima, nestručnosti i lošim praksama, kao i o prednostima koje posjeduju sudije i tužiocima, je u rukama predsjednika sudova i glavnih tužilaca koji svakodnevno rade sa sudijama/tužiocima i koji su kao rukovodioci institucija u najboljoj prilici adresirati nove izazove u radu, kako bi se primijećeni nedostaci i slabosti otklonili adekvatnom obukom.

U tom cilju, VSTS BiH je kod razmatranja pitanja u vezi edukacije sudija i tužilaca u BiH krajem 2018. godine uputio pismo predsjednicima sudova i glavnim tužiocima kojim od njih traži da na opštim sjednicama sudija, odnosno kolegijima tužilaštava, razgovaraju o najčešćim greškama u radu, te da obavijeste VSTS BiH na koji način da se zajednički koncipira edukacija nosioca pravosudnih funkcija u 2019. godini, jer smatraju da je ovo važan i kontinuiran proces, te da su rukovodioci pravosudnih institucija u najboljoj prilici da adresiraju nove izazove u radu kako bi se uočeni nedostaci i slabosti kod nosilaca pravosudnih funkcija otklonili planiranjem adekvatne obuke (edukacije). Osim toga, u skladu s preporukama ekspertske misije Evropske komisije, VSTS BiH u svom pismu ističe da je naročito bitno da se vodi računa da se sudije i javni tužiocima prijavljuju na seminare s temom koja se odnosi na referat na kojem rade, a radi kvalitetnijeg i efikasnijeg rada na predmetima koji su im dodijeljeni u rad.

VSTS BiH je, preko svoje Stalne komisije za edukaciju, od početka 2018. godine intenzivirao i saradnju s centrima za edukaciju kako bi se svi prijedlozi za obuku sudija i javnih tužilaca koje dostave predsjednici sudova i glavni tužiocima razmotrili i adekvatno uvrstili u programe početne obuke i stručnog usavršavanja za 2019. godinu.

2. Uvođenje mentorstva za novoimenovane sudije i javne tužioce

Evropska komisija je putem ekspertske *Peer Review* misije u 2017. godini dostavila izvještaj o izvršenoj stručnoj analizi postojećeg sistema edukacije sudija i tužilaca u BiH kroz početnu obuku i stručno usavršavanja sudija i javnih tužilaca u Bosni i Hercegovini, u kojem je konstatovala da: „*razvoj obavezne i dobro kreirane početne obuke za novoimenovane sudije i javne tužioce je jedan od prioriteta u oblasti edukacije sudija i javnih tužilaca u BiH.*“

Sudije i tužioci moraju imati vještine donošenja odluka, a što zahtijeva ne samo izuzetno poznavanje prava i metoda rada, nego i sposobnost pravilnog korištenja ličnih vještina. Razvoj i provođenje programa početne obuke moraju biti u koordinaciji sa sadržajem stručnog usavršavanja kako bi se osiguralo kontinuirano sticanje vještina.

Inicijalna obuka za novoimenovane sudije i tužioce bi bila komplementarni dio početne obuke, jer se novoimenovanim sudijama i tužiocima treba obezbijediti formalizovana stručna podrška i orijentacija unutar pravosudne institucije u kojoj su imenovani kako bi se zadovoljila posebna potreba za sistematskim provođenjem specijalističke obuke kroz interaktivan rad i veću zastupljenost radionica, vježbi, simultanih suđenja i praktičnih rješenja u edukaciji.

Stalna komisija za edukaciju VSTS-a BiH je u januaru 2018. godine usvojila akcioni plan za realizaciju preporuka stručnih analiza eksperata Evropske komisije koje se odnose na početnu obuku i stručno usavršavanje sudija i javnih tužilaca u BiH.

U ovom akcionom planu se početnoj, inicijalnoj obuci novoimenovanih sudija i javnih tužilaca posvećuje posebna pažnja kroz odabir tema koje će biti uvrštene u Program stručnog usavršavanja i početne obuke CEST-a RS-a za 2019. godinu, kao i kroz prioritizirane aktivnosti vezane za **uvođenje sistema mentorstva novoimenovanim nosiocima pravosudnih funkcija u sudovima i tužilaštvima** u kojem će sudije i javni tužioci s dokazanim iskustvom i znanjem, koji su određeni za mentore, pomagati i usmjeravati novoimenovane sudije i javne tužioce putem savladavanja i sticanja praktičnih vještina u radu, kao i primjene procesnih zakonskih odredbi kroz aktuelnu praksu, te preduzimanjem aktivnosti nadzora nad inicijalnim obukama koje se provode za novoimenovane sudije i javne tužioce u centrima za edukaciju, kao što su obuke na temu etike, integriteta i prakse disciplinskih postupaka.

U tom cilju, VSTS BiH je dana 15.11.2017. godine donio Pravilnik o postupku određivanja i načinu rada konsultativnog tužioca za novoimenovane i druge tužioce, čime je otpočeo proces određivanja i imenovanja konsultativnih tužilaca, a kojima će takođe nakon imenovanja za konsultativne tužioce biti potrebno obezbijediti određenu obuku kojom će se obučiti za prenos znanja i razvoj mentorskih vještina. Ovim Pravilnikom su utvrđeni uslovi i postupak određivanja konsultativnog tužioca (mentora), njegova prava i dužnosti i način vrednovanja njegovog rada.

Uslov za određivanje i imenovanje konsultativnog tužioca je da tužilac iz istog tužilaštva obavlja funkciju tužioca najmanje 15 godina, da mu je najmanja ocjena rada u skladu s Kriterijima za ocjenjivanje „uspješno obavlja tužilačku funkciju“, da ima razvijene organizacione i komunikacione sposobnosti, posebno sposobnost za interaktivan rad, i spremnost na zajednički rad s novoimenovanim tužiocem. Ukoliko u tužilaštvu u kojem radi novoimenovani tužilac ne postoji tužilac s tužilačkim iskustvom od 15 i više godina, za konsultativnog tužioca može biti određena osoba s najviše tužilačkog iskustva u toj instituciji, uz uslov da ispunjava ostale kriterije propisane ovim Pravilnikom.

Pravilnikom je određeno da glavni tužilac u svakom okružnom tužilaštvu formira listu konsultativnih tužilaca za svoje tužilaštvo na osnovu internog poziva za izbor konsultativnih tužilaca, a sposobnost kandidata za obavljanje posla konsultativnog tužioca utvrđuje se na osnovu mišljenja Ureda glavnog tužioca.

Svi tužioci koji se nalaze na listi za konsultativne tužioce koju donosi glavni tužilac obavezni su da pohađaju jednokratnu specijalističku stručnu obuku za obavljanje mentorstva koja će se organizovati u CEST-ovima, prema programu koji utvrđuje svaki CEST u saradnji s VSTS-om BiH.

Konsultativni tužioci se određuju i imenuju za novoimenovanog tužioca u tužilaštvu na period od godinu dana na osnovu odluke koju donosi glavni tužilac.

Ovim Pravilnikom je takođe regulisano da je u ovom periodu od godinu dana konsultativni tužilac u tužilaštvu dužan da stvori profesionalno radno okruženje, te da novoimenovanog tužioca uključi u širi kontekst rada u tužilaštvu, pomogne u interpretaciji i analizi rezultata dobijenih u toku rada, da novoimenovanom tužiocu pruži stručnu podršku i usmjeri ga u radu i da daje povratnu informaciju o njegovoj uspješnosti u radu, da pregleda sve odluke novoimenovanog tužioca i da ga potiče na unapređenje stručnih znanja, kritičko promišljanje i samostalnost u radu, ali nikako da pruža novoimenovanom tužiocu pomoć u rješavanju konkretnih predmeta kojima je ovaj zadužen.

Konsultativni tužilac je dužan da svaka tri mjeseca podnosi kratki izvještaj glavnom tužiocu o rezultatima rada novoimenovanog tužioca, koji sadrži njegovo mišljenje o stručnoj osposobljenosti i preporuke za njegovu edukaciju i dalje stručno usavršavanje.

Rad konsultativnog tužioca se posebno vrednuje kroz smanjenje norme na njegovom referatu, a što se utvrđuje kroz Pravilnik o orijentacionim mjerilima za rad tužilaca.

Glavni tužioci iz okružnih tužilaštava su početkom 2018. godine dostavili Stalnoj komisiji za edukaciju VSTS-a BiH odluku o formiranju liste konsultativnih tužilaca s obrazloženjem, na nivou tužilaštva na čijem čelu se nalaze, te su dužni da je redovno obavještavaju ukoliko dođe do promjena na listi.

Pošto je u 2018. godini završen proces imenovanja konsultativnih tužilaca (mentora) na osnovu Pravilnika koji je donio VSTS BiH, a kojima je nakon imenovanja obezbjeđena određena specijalistička obuka za prenos znanja i razvoj mentorskih vještina, isti su otpočeli s procesom mentorisanja u institucijama tužilaštava u koje su imenovani i počeli da rade novoimenovani javni tužioci.

U Programu stručnog usavršavanja i početne obuke za 2019. godinu CEST-a RS-a je u saradnji s CEST-om FBiH planirao praktičnu specijalističku edukaciju (obuku) za konsultativne tužioce u okružnim i kantonalnim tužilaštvima, koja je i održana u Sarajevu dana 22. februara 2019. godine, s metodom obuke: kombinacija prezentacije, praktičnog rada i međusobne diskusije i razmjene mišljenja.

Što se tiče mentorstva novoimenovanih sudija u Bosni i Hercegovini, VSTS BiH je u saradnji s centrima za edukaciju započeo i proces razmatranja najboljih modela mentorstva za novoimenovane sudije, te je u tom cilju početkom 2019. godine organizovan i TAIEX seminar, kako bi se razvio program mentorstva uz pomoć eksperata iz te oblasti u drugim evropskim zemljama, s tim da VSTS BiH definiše i utvrdi osnovne principe mentorstva, okvir, ciljeve i očekivani rezultat, predvidi proces odabira grupe mentora iz različitih odjeljenja sudova, da se opredijeli za najbolji model i vrstu mentorstva (mentorstvo grupe ili mentorstvo jednog kolege), odredi dinamiku održavanja pojedinačnih sastanaka između mentora i učesnika, kao i grupne diskusije za vrijeme trajanja mentorstva.

Ciljevi programa mentorstva trebaju obuhvatiti sve potrebe identifikovane na nivou institucije, kao što su pitanja da li svaki novoimenovani sudija u istom sudu mora imati svog posebnog mentora, da li treba imati više mentora ako radi na više referata, da li mentor može biti određen iz drugog suda, uslovi za izbor mentora, prava mentora i motivisanje najboljih sudija da se prihvate mentorisanja novoimenovanih sudija, period trajanja mentorisanja, da li mentor ili novoimenovani sudija može odbiti mentorisanje, da li mentor može tražiti da se razriješi ove dužnosti i da li mentorisanje može tražiti drugog mentora, šta je sadržaj i program rada mentora, predhodna specijalistička obuka mentora, itd.

Osmišljavanje programa mentorstva temelji se na praktičnim vještinama (npr. kako napisati presudu u parničnom predmetu) i na veoma jasnom postavljanju artikuliranih ciljeva edukacije.

Strategija i metodologija mentorstva će se utvrditi s istaknutom praktičnom dimenzijom.

3. Teme za inicijalnu, početnu obuku novoimenovanih sudija i javnih tužilaca

Od 2018. godine sudije i javni tužioci nakon imenovanja na funkciju prolaze obaveznu početnu obuku u trajanju od 8 dana koju organizuju CEST-ovi za novoimenovane sudije i tužioce i više ne mogu birati i pohađati druge seminare koji nisu predviđeni za početnu obuku. Sada početna obuka garantuje jednak nivo kompetencija za svakog polaznika inicijalne obuke.

Na osnovu Odluke VSTS-a BiH od 18.10.2018. godine, koja se primjenjuje od 1. januara 2019. godine, predsjednici sudova i glavni tužioci su dužni da sudiji, odnosno javnom tužiocu, koji je prvi put imenovan na ovu funkciju omoguće pohađanje cjelokupnog programa obuke koji je u godišnjem Programu CEST-a RS-a namijenjen za novoimenovane sudije/javne tužioce najkasnije u prvih šest (6) mjeseci nakon preuzimanja dužnosti, a ostale sudije i tužioci su dužni da u toku godine ostvare minimalno tri (3) dana obavezne obuke, a maksimalno deset (10) dana stručnog usavršavanja na teme koje su obuhvaćene Programom stručnog usavršavanja i početne obuke CEST-a RS-a, a koje su vezane za referate na kojima rade.

Osim seminara koji su predviđeni Programom obuke za novoimenovane sudije/javne tužioce, novoimenovani sudije i javni tužioci mogu prisustvovati i svim drugim edukacijama koje su predviđene Programom rada CEST-a RS-a za 2019. godinu.

Za razliku od predhodnog perioda u kojem su programi početne obuke bili više teoretske prirode (*ex katedra*), sada se težište u planiranju početne obuke i odabiru tema stavlja na interaktivan rad, radionice na teme praktičnih vještina koje bi pomogle sudijama/tužiocima da steknu vještine koje su im potrebne u svakodnevnom radu (vještine saslušavanja svjedoka i insajdera, vještine unakrsnog ispitivanja, vještina upravljanja sudom i vremenom, vještina planiranja, vještina izrade odluke, itd.).

Teme koje su odabrane za početnu obuku novoimenovanih sudija i tužilaca u okviru Programa stručnog usavršavanja i početne obuke CEST-a RS-a za 2019. godinu se uglavnom odnose na metodologiju izrade sudskih i tužilačkih odluka, te na glavni pretres, radnje dokazivanja i zakonitost dokaza u krivičnom postupku, tehniku izrade tužilačkih akata, posebne istražne radnje, vještinu unakrsnog ispitivanja u krivičnom postupku, vještinu pisanja i obrazlaganja presude, upravljanje sudskim postupkom i organizaciju vremena, koordinaciju i nadzor tužioca nad radom policije, etiku i integritet, etičke standarde, rodnu neravnopravnost, disciplinski postupak, Bangalorske principe sudijskog ponašanja, osnove evropskog prava, zaštitu ljudskih prava i primjenu prakse Evropskog suda za ljudska prava u postupku pred domaćim sudovima, predstavljanje baze sudskih odluka CSD-a VSTS-a BiH i obuku CMS/TCMS.

Osim toga, u okviru trogodišnje saradnje s regionalnim programom Savjeta Evrope pod nazivom: „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi“ (JUFREX), biće realizovan nastavak saradnje i u 2019. godini organizovan seminar za sudije i javne tužioce, kao i realizovana edukacija edukatora CEST-a RS-a na temu: „Pravo na slobodu izražavanja – član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama“, a cilj ovih aktivnosti je upoznavanje i unapređenje primjene standarda u kontekstu člana 10 EKLJP-a te prihvatanje prakse Evropskog suda za ljudska prava i doprinos harmonizaciji sudske prakse u BiH.

Teme koje se odnose na stručni dio, kao što su metodologija izrade sudskih i tužilačkih odluka, će realizovati edukatori koji su stručni i sposobni da pripreme stručnu prezentaciju, materijale koji se odnose na simultano suđenje, testove i praktične vježbe, te da održe pažnju učesnika seminara i da podstreknu učesnike na interaktivan rad i diskusiju.

Edukatori u sklopu pojedinačnih obuka treba da pripreme kako domaću sudsku praksu, tako i praksu Evropskog suda za ljudska prava.

Edukatori treba da organizuju praktični rad na seminaru u vidu vježbi, zadataka, učenja kroz isječke iz filmova i sl. jer ove metode motiviraju odrasle da uče i usvajaju znanje.

Edukatori su osposobljeni za izradu testa za samoprocjenu znanja polaznika o temi edukacije, samotestiranje polaznika prije i nakon završetka edukacije na svakom seminaru, s tim da je ovaj test anoniman.

Program inicijalne, početne obuke i stručnog usavršavanja CEST-a RS-a za 2019. godinu je dostavljen svim sudijama i javnim tužiocima u Republici Srpskoj u elektronskom i štampanom obliku i objavljen je na internet stranici CEST-a RS-a.